

59. ročník

2022/2023

NÁRODNÍ KOLO

Kategorie E

Teoretická část – Řešení

ANORGANICKÁ CHEMIE A TECHNOLOGIE**12 BODŮ**

Vážení kolegové, vzhledem k letošnímu charakteru anorganické části kategorie E, kdy na sebe úlohy poměrně silně navazují jsme se rozhodli umožnit studentům **získat od dozoru správnou odpověď v klíčových místech** olympiády. Žádáme vás o poučení řešitelů před započítáním práce:

„Úlohy národního kola anorganické chemie vykazují opět silnou návaznost, a tedy vysokou šanci na propagační chybu. Z toho důvodu se v zadání **nachází 6 „záchytných bodů“**, označené červeným pětiúhelníkem s bílým číslem. Odpovědi či výpočty jsou nezbytné k dalšímu pokračování, a ačkoliv by měly být poměrně lehce určitelné, je možnost na ně získat od dozoru správnou odpověď **za penalizaci 1 bodu** v rámci dané úlohy (nikoliv podúlohy). Zdůrazňujeme, že **u posledního „záchytného bodu“** získáváte krom výsledku **i výpočetní vztah**. I přes penalizační body platí, že **není možné z úloh 1, 2, 3 v anorganické části získat méně než 0 bodů!** V případě zájmu o sdělení správného řešení se **přihlaste doзору zvednutím ruky a sdělte číslo záchytného bodu.**“

Před vlastním zahájením teoretického testu žádáme zadávající/dozor o **přípravu alespoň tří preventivních papírků pro každý „záchytný bod“** s následujícím textem:

1 látka A kyselina sírová, H₂SO₄	2 látka C fluorovodík, HF	3 látka D voda, H₂O
4 látka E hexafluorokřemičitá kyselina, H₂SiF₆	5 látka G oxid sírový, SO₃	6 $w(G) = w(A) \cdot \frac{M(G)}{M(A)} = 0,792$

Instrukce pro sdělování záchytného bodu:

Po zjištění žádosti studenta o prozrazení „záchytného bodu“ **dozor zakroužkuje řešiteli v pracovním listu náležitě červený pětiúhelník a přinese mu číselně odpovídající papírek.**

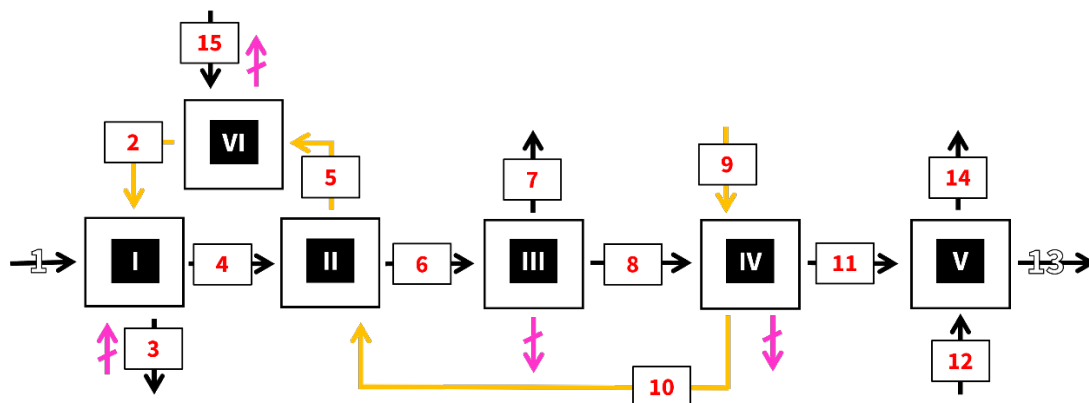
Opravování s využitím záchytného bodu:

Pokud student využil záchytného bodu, **zda danou odpověď se mu nepřidávají žádné body** (ačkoliv došlo k přepisu do řešení) a za danou úlohu se mu ze získaného množství **bodů odečítá 1 bod až do minima 0 bodů.**

Úloha 1 Ta méně známá halogenovodíková

5 bodů

1) Schéma:

*Za zcela správné schéma 1,25 bodu.
Za každou chybu/nepřesnost/chybějící údaj odečíst 0,10 bodu.*

Celkem maximálně 1,25 bodu.

2) Mineralogický název: fluorit nebo kazivec

Za správný název 0,20 bodu.

3) Identifikace sloučenin:

- Kyselina **A** – H₂SO₄, kyselina sírová
- Látka **B** – CaSO₄, síran vápenatý
- Látka **C** – HF, fluorovodík
- Látka **D** – H₂O, voda
- Látka **E** – H₂SiF₆, hexafluorokřemičitá kyselina
- Látka **F** – SiO₂, oxid křemičitý
- Látka **G** – SO₃, oxid sírový

Za správnou identifikaci každé sloučeniny včetně vzorce a názvu 0,10 bodu.

Celkem 0,70 bodu.

4) Rovnice: CaF₂ + H₂SO₄ → CaSO₄ + 2 HF

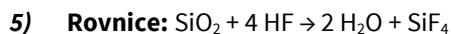
Důvod oddělení: vzniklý fluorovodík je důvodu přísně bezvodých podmínek v plynném skupenství

Obdobná separační metoda: sedimentace (usazování)

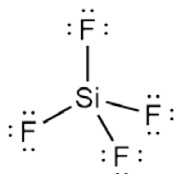
Stupeň hydratace látky B: anhydrát

*Za zcela správnou rovnici 0,20 bodu.
Za každou správnou odpověď 0,20 bodu.*

Celkem 0,80 bodu.

Elektronový vzorec:

Odůvodnění cesty: Fluorid křemičitý je za podmínek v reaktoru plynná látka.

Za správně napsanou a vyčíslenou rovnicí 0,20 bodu.

Za správný elektronový vzorec 0,20 bodu.

Za správné odůvodnění 0,20 bodu.

Celkem 0,60 bodu.

6) **Abnormalita:** vyšší bod varu

Důvod: vodíkové vazby

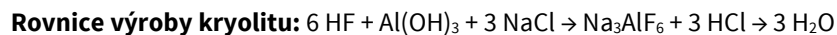
Obdobná sloučenina: voda, sulfan, amoniak

Za správně určení abnormality 0,15 bodu.

Za správné odůvodnění 0,15 bodu.

Za uvedení aspoň jednoho příkladu 0,15 bodu.

Celkem 0,45 bodu.

Za každou správně sestavenou rovnicí 0,20 bodu.

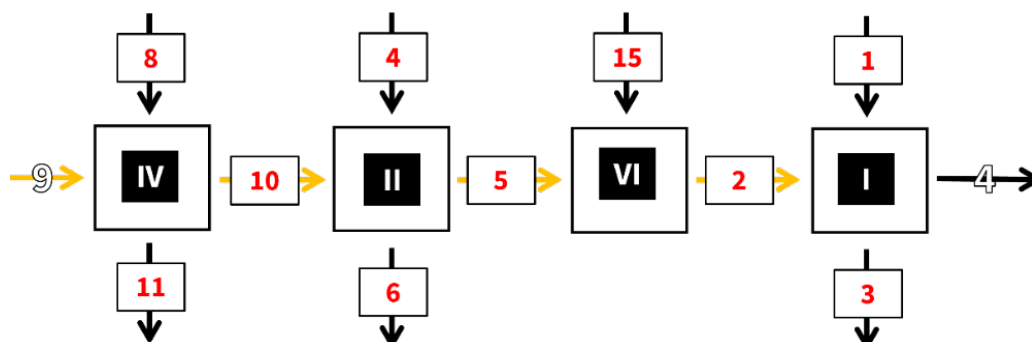
Za každou správně vyčíslenou rovnicí 0,30 bodu.

Celkem 1,00 bodu.

Úloha 2 Šetříme kyselinou!

5 bodů

1) Schéma větve kyseliny:

Za správné dokončení schématu 0,50 bodu.

Za každou jednotkovou chybu/chybějící údaj odečíst 0,10 bodu.

Celkem 0,50 bodu.

2) Jednotková operace: absorpce

Za určení procesu 0,30 bodu.

3) Odůvodnění: Je třeba znát potřebné množství oxidu sírového přidávaném v uzlu VI.

Za smysluplné odůvodnění 0,20 bodu.

V navazujících úlohách se užívají: $M(\mathbf{A} = \text{H}_2\text{SO}_4) = 97,1 \text{ g mol}^{-1}$ a $M(\mathbf{G} = \text{SO}_3) = 80,075 \text{ g mol}^{-1}$

4) Hmotnostní zlomek SO_3 v H_2SO_4 :

$$w(\mathbf{G}) = w(\mathbf{A}) \cdot \frac{M(\mathbf{G})}{M(\mathbf{A})} = 0,96 \cdot \frac{80,075 \text{ g mol}^{-1}}{97,1 \text{ g mol}^{-1}} = 0,792 = 79,2 \%$$

Za správný postup výpočtu 0,80 bodu.

Za numerický správný výsledek 0,20 bodu.

Celkem 1,00 bodu.

5) Výpočty:

Složení u proudu kyseliny 10 určíme opět na základě zákona zachování hmoty, kdy do něj přejde vše krom inertních forem.

$$\dot{m}_{10}(\mathbf{C}) = \dot{m}_8 \cdot w_8(\mathbf{C}) = 23 \cdot 0,143 = 3,29 \text{ kg h}^{-1}$$

$$\dot{m}_{10}(\mathbf{G}) = \dot{m}_9 \cdot w_9(\mathbf{G}) = 80 \cdot 0,792 = 63,36 \text{ kg h}^{-1}$$

$$\dot{m}_{10}(\mathbf{D}) = \dot{m}_9 \cdot (1 - w_9(\mathbf{G})) = 80 \cdot (1 - 0,792) = 16,64 \text{ kg h}^{-1}$$

$$\dot{m}_{10} = \dot{m}_6(\mathbf{C}) + \dot{m}_{10}(\mathbf{G}) + \dot{m}_{10}(\mathbf{D}) = 83,29 \text{ kg h}^{-1}$$

$$w_{10}(\mathbf{G}) = \frac{\dot{m}_{10}(\mathbf{G})}{\dot{m}_{10}} = \frac{63,36 \text{ kg h}^{-1}}{83,29 \text{ kg h}^{-1}} = 76,07 \%$$

$$w_{10}(\mathbf{C}) = \frac{\dot{m}_{10}(\mathbf{C})}{\dot{m}_{10}} = \frac{3,29 \text{ kg h}^{-1}}{83,29 \text{ kg h}^{-1}} = 3,95 \%$$

Za správný postup výpočtu 0,70 bodu.

Za numericky každý numericky správný výsledek 0,10 bodu.

Celkem 1,00 bodu.

6) Výpočty proudu 5:

Řešení opět přes bilancování jednotlivých složek s využitím znalostí z **proudu 10**.

$$\dot{m}_5(\mathbf{B}) = \dot{m}_4 \cdot w_4(\mathbf{G}) = 1,180 \text{ kg min}^{-1} \cdot 60 \frac{\text{min}}{\text{hod}} \cdot 0,037 = 2,62 \text{ kg h}^{-1}$$

$$\dot{m}_5(\mathbf{D}) = \dot{m}_4 \cdot w_4(\mathbf{D}) + \dot{m}_{10}(\mathbf{D}) = 1,180 \text{ kg min}^{-1} \cdot 60 \frac{\text{min}}{\text{hod}} + 16,64 \text{ kg h}^{-1} = 24,5 \text{ kg h}^{-1}$$

$$\dot{m}_5 = \dot{m}_5(\mathbf{B}) + \dot{m}_5(\mathbf{D}) + \dot{m}_{10}(\mathbf{G}) = 2,62 + 24,5 + 63,36 = 90,2 \text{ kg h}^{-1}$$

$$w_5(\mathbf{G}) = \frac{\dot{m}_{10}(\mathbf{G})}{\dot{m}_5} = \frac{63,36 \text{ kg h}^{-1}}{90,2 \text{ kg h}^{-1}} = 70,2 \%$$

$$w_5(\mathbf{A}) = w_5(\mathbf{G}) \cdot \frac{M(\mathbf{A})}{M(\mathbf{G})} = 70,2 \% \cdot \frac{97,1 \text{ g mol}^{-1}}{80,057 \text{ g mol}^{-1}} = 85,14 \%$$

Za správný postup výpočtu 0,80 bodu.

Za každý numericky správný výsledek 0,10 bodu.

Celkem 1,00 bodu.

7) Výpočty:

Na základě předchozích dat počítáme z definice hmotnostního zlomku.

$$w_{15}(\mathbf{G}) = w_{15}(\mathbf{A}) \cdot \frac{M(\mathbf{G})}{M(\mathbf{A})} = 0,99 \cdot \frac{80,057 \text{ g mol}^{-1}}{97,1 \text{ g mol}^{-1}} = 0,816$$

$$\dot{m}_{15}(\mathbf{G}) = \frac{w_{15}(\mathbf{G}) \cdot \dot{m}_5 - \dot{m}_5(\mathbf{G})}{1 - w_{15}(\mathbf{G})} = \frac{0,816 \cdot 90 \text{ kg h}^{-1} - 60 \text{ kg h}^{-1}}{1 - 0,816} = 73,04 \text{ kg h}^{-1}$$

Za správný postup výpočtu 0,90 bodu.

Za numericky správný výsledek 0,10 bodu.

Celkem 1,00 bodu.

Úloha 3 Fluor

2 body

1) **Poloreakce na anodě:** $2 \text{F}^- \rightarrow \text{F}_2 + 2 \text{e}^-$

Poloreakce na katodě: $2 \text{H}^+ + 2 \text{e}^- \rightarrow \text{H}_2$ (redukce draslíku je energeticky nemožná).

*Za každou správnou rovnici pro každou elektrodu 0,20 bodu.
Při prohození elektrod udělit celkem pouze 0,10 bodu.*

Celkem 0,40 bodu.

2) **Rozklad fluoridu kobaltitého:** $2 \text{CoF}_3 \rightarrow \text{F}_2 + 2 \text{CoF}_2$

Rozklad fluoridu manganitého: $2 \text{MnF}_3 \rightarrow \text{F}_2 + 2 \text{MnF}_2$

Rozklad fluoridu ceričitého: $2 \text{CeF}_4 \rightarrow \text{F}_2 + 2 \text{CeF}_3$

Za každou správně zapsanou a vyčíslenou rovnici 0,10 bodu.

Celkem 0,30 bodu.

3) **Rovnice:** $10 \text{HF} + 2 \text{KF} + 2 \text{KMnO}_4 + 3 \text{H}_2\text{O}_2 \rightarrow 2 \text{KMnF}_6 + 3 \text{O}_2 + 8 \text{H}_2\text{O}$

$2 \text{KMnF}_6 + 4 \text{SbF}_5 \rightarrow \text{F}_2 + 4 \text{KSbF}_6 + 2 \text{MnF}_3$

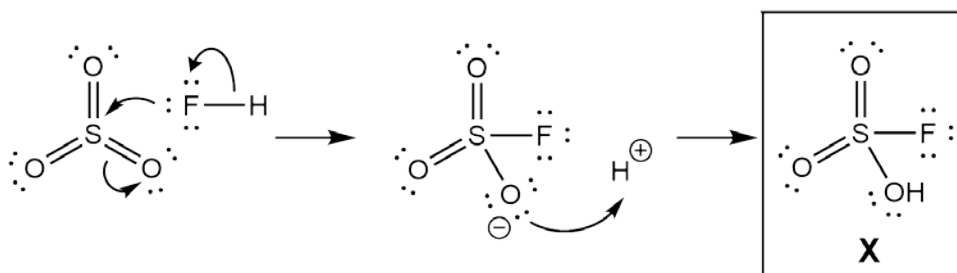
Za každou správně zapsanou a vyčíslenou rovnici 0,20 bodu.

Celkem 0,40 bodu.

4) **Rovnice:** $2 \text{F}_2 + 2 \text{H}_2\text{O} \rightarrow 4 \text{HF} + \text{O}_2$

Za správně zapsanou a vyčíslenou rovnici 0,20 bodu.

5) **Mechanismus:**

*Za zcela správný mechanismus 0,40 bodu.
Za každou chybu odečíst 0,10 bodu.*

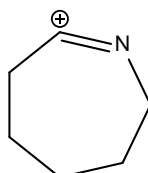
Celkem 0,40 bodu.

6) **Rovnice:** $\text{NaClO}_4 + 2 \text{HSO}_3\text{F} \rightarrow \text{ClO}_3\text{F} + \text{NaF} + \text{H}_2\text{S}_2\text{O}_7$

Počet vyměněných elektronů: 0

*Za správně zapsanou a vyčíslenou rovnici 0,20 bodu.
Za správný počet elektronů 0,10 bodu.*

Celkem 0,30 bodu.

ORGANICKÁ CHEMIE A TECHNOLOGIE**12 BODŮ****Úloha 1 Vaříme ve stopách Wichterleho****4 body****1) Struktura B:**

Podle reakčního schématu a dalších indicií odhadneme výše znázorněnou strukturu sedmičlenného heterocyklu s kladným nábojem lokalizovaným na dvojné vazbě $-C=N-$. Podobné struktury jsou velmi reaktivní, čehož využíváme pro další kroky syntézy.

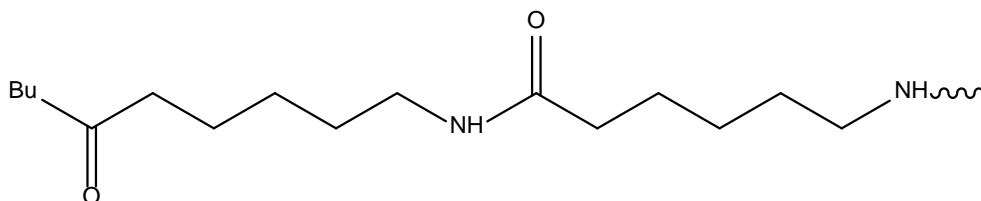
Celkem 0,75 bodu ($-0,25$ bodu za chybějící nebo nesprávné umístění kladného náboje).

2) e), b)

Obecně je možné zvolit dvě z nabízených možností. Amidové ionty i karbanionty jsou schopny přímé adice na karbonylový uhlík, čímž se cyklus aktivuje pro otevření a pro růst polymeru.

Za jednu z vybraných správných možností maximálně 0,25 bodu.

Celkem 0,25 bodu.

3) Struktura:

Polymer roste analogicky k řetězcové polymeraci. Vhodný iniciátor (například karbanion) otevře první kaprolaktamový kruh, a uvolní tak $-NH-$ skupinu na konci vzniklého řetězce. Ta pak slouží jako nový iniciátor, jak naznačujeme výše.

Za vhodné znázornění celkem 0,50 bodu.

4) Návrh syntézy: Nejvýhodnější cestou je malonesterová syntéza vycházející z působení **dialkylmalonátu** na **5-brompentan-1-ol** v **bazickém prostředí alkoxidového iontu**. Kondenzační reakce je následována **dekarboxylací za tepla v kyselém prostředí**.

Za každý vhodný prekursor 0,50 bodu.

Za přiřazení reakčních podmínek po 0,25 bodu.

Celkem 1,50 bodu.

- 5) **Vliv na rychlost a zdůvodnění:** Zvolená isotopová značka rychlost degradace výsledného polymeru *prakticky nijak neovlivňuje*. Podstatou rozkladu je hydrolýza, které se účastní karboxylový uhlík a reziduum hydroxylové skupiny. Naznačené atomy deuteria do ní nijak nevstupují, a slouží tak pouze jako marker.

Za správně zdůvodněnou odpověď celkem 1,00 bodu.

Úloha 2 Dovařili jsme?

3,5 bodu

1) Neznámá molekula: NH_2OH , případně NH_3OH^+

Hledaným reaktantem je hydroxylamin, jak lze usoudit ze stechiometrie, respektive známého průběhu adice na karbonylovou skupinu.

Za vyhovující vzorec nebo název 1,00 bodu.

2) A ($\gg 3000 \text{ cm}^{-1}$): oximová skupina (lze uznat N–H, C=N–H, případně C=N)

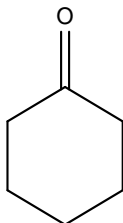
X ($1700\sim 1800 \text{ cm}^{-1}$): C=O skupina

Porovnáním obou absorpčních IR spekter můžeme usoudit, že absorpční pás při $\gg 3000 \text{ cm}^{-1}$ pravděpodobně odpovídá vibraci(ím) **oximové skupiny**. Ve spektrech neznámé látky **X** chybí, přibyl však výrazný pás při zmíněných $1700\sim 1800 \text{ cm}^{-1}$, pravděpodobně provázený svrchním přechodem u přibližně dvojnásobného vlnočtu. Protože ve spektru nepozorujeme další strukturní motivy, můžeme pohodlně usoudit na **C=O skupinu**, nejspíše na keton.

Za identifikaci každé funkční skupiny 0,50 bodu.

Celkem 1,00 bodu.

3) Struktura X:

Popsaným vlastnostem odpovídá cyklohexanon, tedy výchozí látka pro zkoumanou adici na karbonyl. Jeho oxim se skutečně stáním ve vodném roztoku rozkládá zpět na výchozí látku, což společně s rovnovážným charakterem reakce syntézu komplikuje.

Za správnou strukturu 0,50 bodu.

4) Podmínky zamezující rozkladu: Podmínky je nutné volit tak, aby produkt syntézy přicházel do co nejmenšího kontaktu s vodou. Nabízí se tak například vybavit **nevodné polární rozpouštědlo sušidly nebo molekulárními sítí**, případně **oddestilovávat vyvíjenou vodu v Deanově-Starkově aparatuře**. Úplnou odpověď je *jakákoliv* z výše uvedených možností nebo opodstatnitelná alternativa.

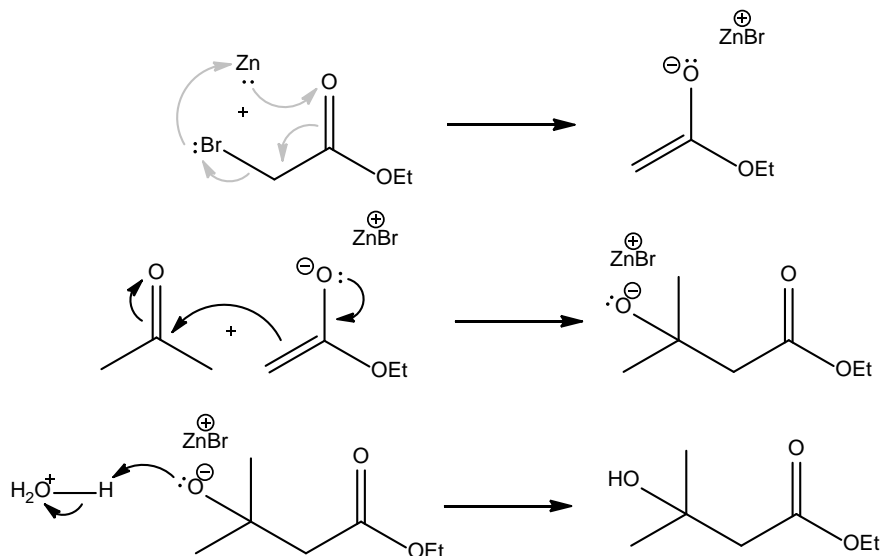
Za každý opodstatnitelný návrh nejvýše 0,50 bodu.

Celkem 1,00 bodu.

Úloha 3 Reformatského syntéza

4,5 bodu

1) Doplnění mechanismu:

Popsaný mechanismus Reformatského syntézy zahrnuje přímou adici připraveného enolátu na karbonyl (podobnou klíčovému kroku aldolové kondenzace) a následnou neutralizaci vzniklé alkoxydové skupiny.

Za každou šipku 0,25 bodu.

Celkem 1,25 bodu.

2) Návrh syntézy:

Sloučenina je aduktem na **cyklohexanon**, který byl po reakci s Reformatského intermediátem zpracován v **kyselém prostředí**. Zmíněný intermediát předpřipravíme působením **zinku** na **ethyl-2-bromacetát** ve vhodném rozpouštědle (například CH_2Cl_2 nebo Et_2O , *není* předmětem hodnocení). Alternativně lze přímo uvést správnou strukturu meziprojektu.

Za vyhovující prekursorů 2× 0,50 bodu, za popis reakčních podmínek 0,50 bodu.

Celkem 1,50 bodu.

3) Činidla a reakční podmínky:

A	B	C	D
H_3O^+ , $\text{H}_2\text{SO}_4/\text{H}_3\text{PO}_4\dots$	DIBAH	Cr(VI) – PCC, PDC, CrO_3	EtO^-/EtOH
NEBO	NEBO		
EtO^-/EtOH	1. LiAlH_4 2. Cr(VI) – PCC, PDC, CrO_3/Py , H_3O^+		

Podstatou prvního kroku je formální dehydratace, kterou lze dobře provést v prostředí H_2SO_4 nebo H_3PO_4 , případně reakcí typu E1_{cb} . Dvě následující reakce zahrnují převody oxidačních stupňů derivátů a

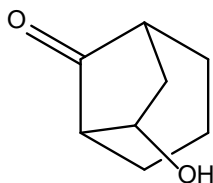
prekursorů karbonylu, se kterými jsme se už seznámili. Konečně posledním krokem je běžná enolizace v bazickém prostředí, která přechází aldolové reakci.

Body je nutné udělit za *libovolný zvýrazněný* správný postup nebo postížení alternativ naznačených v textu výše.

Za každé správné podmínky 0,25 bodu.

Celkem 1,00 bod.

4) Struktura P:

Bicyklická struktura je produktem složitější intramolekulární aldolové reakce, jakou jsme naznačili v krajském kole. Za správnou odpověď lze uznat i produkt formální aldolové kondenzace, přestože sterická sloučenina nemusí být pro dvojnou vazbu plně příznivá.

Za vyhovující strukturu (-0,25 bodu za nesprávně umístěnou OH skupinu nebo dvojnou vazbu) 0,75 bodu.

FYZIKÁLNÍ CHEMIE

16 BODŮ

Úloha 1 Rozklad oxidu dusičného podruhé

5 bodů

1) Výpočet:

Střední doba života je čas, za který klesne počáteční tlak N_2O_5 na $1/e$ -násobek:

$$\begin{aligned} p(\text{N}_2\text{O}_5) &= p_0 e^{-kt} \\ \frac{1}{e} p_0 &= p_0 e^{-k\tau} \\ -1 &= -k\tau \\ \tau &= \frac{1}{k} \end{aligned}$$

Dosaďme:

$$\tau = \frac{1}{k} = \frac{1}{4,8 \cdot 10^{-4} \text{ s}^{-1}} = 2083,3 \text{ s} = 34,7 \text{ min}$$

Střední doba života: 34,7 min

Za správný postup 0,75 bodu.

Za číselný výsledek 0,25 bodu.

Celkem 1,00 bodu.

2) Vysvětlení:

Reakční rychlost závisí na parciálním tlaku oxidu dusičného lineárně (grafem je přímka procházející počátkem), na parciálním tlaku kyslíku nezávisí (grafem je přímka rovnoběžná s vodorovnou osou). Parciální tlak oxidu dusičného s časem exponenciálně klesá, parciální tlak oxidu dusičitého s časem roste a limitně se blíží dvojnásobku počátečního tlaku. Logaritmus parciálního tlaku oxidu dusičného s časem lineárně klesá.

Závislost reakční rychlosti na parciálním tlaku oxidu dusičného: Obrázek E

Závislost reakční rychlosti na parciálním tlaku kyslíku: Obrázek B

Závislost parciálního tlaku oxidu dusičného na čas: Obrázek F

Závislost parciálního tlaku oxidu dusičitého na čas: Obrázek A

Závislost logaritmu parciálního tlaku oxidu dusičného na čas: Obrázek D

Za zcela správné přiřazení 2,00 body (při jedné chybě udělit 0,75 bodu, při dvou chybách udělit 0,25 bodu).

3) Odvození:

Uplatněním aproximace stacionárního stavu postupně pro částice NO_3 a NO dostáváme rovnice:

$$\begin{aligned} k_1[\text{N}_2\text{O}_5] &= k_{-1}[\text{NO}_2][\text{NO}_3] + k_2[\text{NO}_2][\text{NO}_3] \\ k_2[\text{NO}_2][\text{NO}_3] &= k_3[\text{NO}][\text{N}_2\text{O}_5] \end{aligned}$$

Stacionární koncentrace obou částic jsou tedy

$$[\text{NO}_3] = \frac{k_1[\text{N}_2\text{O}_5]}{(k_{-1} + k_2)[\text{NO}_2]},$$

$$[\text{NO}] = \frac{k_2[\text{NO}_2][\text{NO}_3]}{k_3[\text{N}_2\text{O}_5]}.$$

Definujme reakční rychlost jako rychlost úbytku N_2O_5 . Platí pak

$$v = -\frac{d[\text{N}_2\text{O}_5]}{dt} = k_1[\text{N}_2\text{O}_5] - k_{-1}[\text{NO}_2][\text{NO}_3] + k_3[\text{NO}][\text{N}_2\text{O}_5].$$

Dosazením stacionárních koncentrací částic NO_3 a NO získáváme

$$v = k_1[\text{N}_2\text{O}_5] - \frac{k_{-1}[\text{NO}_2]k_1[\text{N}_2\text{O}_5]}{k_3[\text{N}_2\text{O}_5](k_{-1} + k_2)[\text{NO}_2]} +$$

$$+ \frac{k_3[\text{N}_2\text{O}_5]k_2[\text{NO}_2][\text{NO}_3]}{k_3[\text{N}_2\text{O}_5]} = k_1[\text{N}_2\text{O}_5] - \frac{k_1k_{-1}}{k_{-1} + k_2}[\text{N}_2\text{O}_5] + \frac{k_1[\text{N}_2\text{O}_5]k_2[\text{NO}_2]}{(k_{-1} + k_2)[\text{NO}_2]} =$$

$$= \left(k_1 - \frac{k_1k_{-1}}{k_{-1} + k_2} + \frac{k_1k_2}{k_{-1} + k_2} \right) [\text{N}_2\text{O}_5] = \frac{2k_1k_2}{k_{-1} + k_2} [\text{N}_2\text{O}_5].$$

Získáváme tedy shodu s experimentálním pozorováním (reakce je prvního řádu vůči N_2O_5). Experimentální rychlostní konstanta má tvar

$$k_{\text{exp}} = \frac{2k_1k_2}{k_{-1} + k_2}.$$

Mechanismus je/není v souladu s experimentální rychlostní rovnicí.

Za správnou odpověď a zdůvodnění 2,00 bodu.

Úloha 2 Výroba polyvinylchloridu radikálovou polymerizací**6 bodů****1) Výpočet:**Vypočtěme parametr p odpovídající danému početně střednímu polymerizačnímu stupni:

$$\langle X \rangle_n = \frac{1}{1-p}$$

$$p = 1 - \frac{1}{\langle X \rangle_n} = 1 - \frac{1}{880} \approx 0,99887$$

Index polydisperzity je tedy:

$$I_n = 1 + p = 1,99887.$$

Index polydisperzity: 1,99887.

*Za správný postup 1,00 bodu.
Za správný číselný výsledek 0,50 bodu.*

Celkem 1,50 bodu.**2) Výpočet:**

Pro Schulzovu–Zimmovu distribuční funkci platí

$$\langle X \rangle_n = \frac{2}{1-p}, \langle X \rangle_w = \frac{3}{1-p}.$$

Index polydisperzity je proto nezávisle na hodnotě parametru p roven

$$I_n = \frac{\langle X \rangle_w}{\langle X \rangle_n} = \frac{\frac{3}{1-p}}{\frac{2}{1-p}} = \frac{3}{2}.$$

Index polydisperzity: 1,5.

*Za správný postup 1,00 bodu.
Za správný číselný výsledek 0,50 bodu.*

Celkem 1,50 bodu.**3) Funkci $f_n(X)$ pro případ čistě rekombinační terminace popisuje modrá křivka.****Funkci $f_n(X)$ pro případ čistě disproporcionační terminace popisuje červená křivka.*****Za obě správné odpovědi (dílčí body se neudělují) 0,50 bodu.*****4) Výpočet:**Početně střední molární hmotnost je součinem početně středního polymerizačního stupně a molární hmotnosti monomerní jednotky polyvinylchloridu ($62,498 \text{ g mol}^{-1}$)

$$\langle M \rangle_n = \langle X \rangle_n M_U = 880 \cdot 62,498 \text{ g mol}^{-1} = 54\,998,24 \text{ g mol}^{-1}$$

Hmotnostně střední molární hmotnost získáme vynásobením této hodnoty indexem polydisperzity:

$$\langle M \rangle_w = I_n \langle M \rangle_n = 1,3 \cdot 54\,998,24 \text{ g mol}^{-1} = 71\,497,7 \text{ g mol}^{-1}.$$

Počtetně střední molární hmotnost: 54 998,24 g mol⁻¹

Hmotnostně střední molární hmotnost: 71 497,7 g mol⁻¹

*Za správný postup 0,75 bodu.
Za správné číselné výsledky 0,50 bodu.*

Celkem 1,25 bodu.

5) Výpočet:

Do rovnice kalibrační závislosti dosadíme průměrnou hodnotu $\langle M \rangle_n$ a $\langle M \rangle_w$

$$M = \frac{1}{2}(\langle M \rangle_n + \langle M \rangle_w) = \frac{1}{2} \cdot (54\,998,24 + 71\,497,7) \text{ g mol}^{-1} = 63\,247,976 \text{ g mol}^{-1}.$$

Dosaďme do rovnice:

$$\begin{aligned} \log_{10} 63\,247,976 &= -0,4488 \cdot t_R + 11,6093 \\ t_R &= \frac{11,6093 - \log_{10} 63\,247,976}{0,4488} \text{ min} = 15,2 \text{ min.} \end{aligned}$$

Retenční čas: 15,2 min

*Za správnou hodnotu molární hmotnosti 0,50 bodu.
Za správnou hodnotu retenčního času 0,75 bodu.*

Celkem 1,25 bodu.

Úloha 3 Neřetězová polymerizace

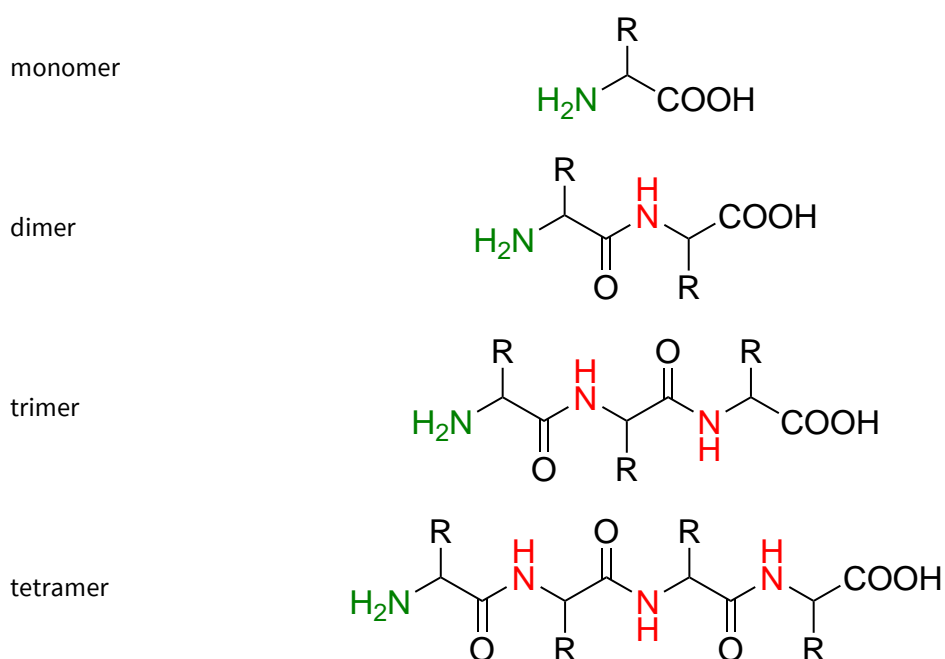
5 bodů

1) Vysvětlení:

Při řetězových polymerizacích dochází k postupnému připojování monomerů na reaktivní centrum, v každém kroku tedy řetězec vzroste pouze o jednu monomerní jednotku. Při neřetězových polymerizacích vzájemně reagují reaktivní centra na libovolně dlouhých řetězcích, řetězce tedy mohou v jediném kroku vzrůst o libovolný počet monomerních jednotek.

Za správné vysvětlení 1,00 bodu.

2) Počty zreagovaných a nezreagovaných aminoskupin odečteme přímo ze strukturálních vzorců:

	počet zreagovaných aminoskupin	počet nezreagovaných aminoskupin
monomer	0	1
dimer	1	1
trimer	2	1
tetramer	3	1
X-mer	X - 1	1

Za zcela správné doplnění 1,00 bodu (při chybě pouze v posledním řádku udělit 0,50 bodu).

3) Výpočet:

Označme počáteční koncentraci aminokyseliny c_0 . Počáteční koncentrace nezreagovaných aminoskupin je také c_0 , při konverzi p tato hodnota klesne na $c_0(1-p)$. Početně střední polymerizační stupeň pak nalezneme snadno jako

$$\langle X \rangle_n = \frac{c_0}{c_0(1-p)} = \frac{1}{1-p} = \frac{1}{1-0,75} = 4$$

Podle výsledků úlohy 2) a podle výrazu pro $\langle X \rangle_n$ je evidentní, že polymerizační stupně se řídí Schulzovou–Floryho distribuční funkcí, jejíž parametr p je roven dosažené konverzi aminoskupin p . Při konverzi $p = 0,75$ tedy platí

$$I_n = 1 + p = 1 + 0,75 = 1,75.$$

Početně střední polymerizační stupeň: 4

Index polydisperzity: 1,75

*Za správný postup (úvahu) 1,25 bodu.
Za správný číselný výsledek 0,25 bodu.*

Celkem 1,50 bodu.

4) Výpočet:

Protože počáteční koncentrace obou funkčních skupin jsou stejné, stejně jako jejich stechiometrické koeficienty, řídí se jejich koncentrace c rovnicí

$$v = kc^2.$$

Integrovaná rychlostní rovnice má tvar

$$\frac{1}{c} = \frac{1}{c_0} + kt.$$

Dosadíme do vztahu pro střední polymerizační stupeň

$$\langle X \rangle_n = \frac{c_0}{c} = \frac{c_0}{c_0} + c_0 kt = 1 + c_0 kt = 1 + 10 \text{ mol dm}^{-3} \cdot 5 \cdot 10^{-3} \text{ dm}^3 \text{ mol}^{-1} \text{ s}^{-1} \cdot 100 \cdot 60 \text{ s} = 301.$$

Odpovídající konverze:

$$p = 1 - \frac{1}{\langle X \rangle_n} = 1 - \frac{1}{301} = 0,9967.$$

Index polydisperzity:

$$I_n = 1 + p = 1 + 0,9967 = 1,9967.$$

Početně střední polymerizační stupeň: 301

Index polydisperzity: 1,9967

*Za správný postup výpočtu stupně konverze 1,00 bodu.
Za správné číselné výsledky polymerizačního stupně a indexu polydisperzity po 0,25 bodu.*

Celkem za celou úlohu 1,50 bodu.